

Nationaal Rapporteur Mensenhandel
en Seksueel Geweld tegen Kinderen

Ontucht voor de rechter

Deel 1: De zaken

Ontucht voor de rechter

Deel 1: De zaken

C.E. Dettmeijer-Vermeulen

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen

L. van Krimpen

E. van der Staal

Colofon

Referentie: Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2016). *Ontucht voor de rechter. Deel 1: De zaken*. Den Haag: Nationaal Rapporteur.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen

Postbus 20301

2500 EH Den Haag

070-3704514

www.nationaalrapporteur.nl

Grafische en digitale realisatie: Studio Kers

Illustratie omslag: Annet Zuurveen

© Nationaal Rapporteur 2016

Inhoud

1	Inleiding	5
2	De aard van het misbruik	7
	2.1 De bewezen wetsartikelen	7
	2.2 De aard van de seksuele handelingen	10
	2.3 De bewezenverklaarde periode	12
3	Daderkenmerken	14
	3.1 Leeftijd daders	14
	3.2 Leeftijdsverschil slachtoffer en dader	15
	3.3 Aantal slachtoffers	16
4	Slachtofferkenmerken	17
	4.1 Geslacht en leeftijd slachtoffers	17
5	(Hoe) kennen slachtoffer en dader elkaar?	20
	5.1 Slachtoffer en dader vaak bekenden van elkaar	20
	5.2 Geslacht slachtoffer en relatie tot de dader	23
	5.3 Leeftijd slachtoffer en relatie tot de dader	23
6	Conclusie	25
B1	Onderzoeksverantwoording	27
	Doelstelling	27
	Dataverzameling	27
	Onderzoeksmethode	28
	Kanttekeningen	28
B2	Literatuurlijst	29

Ieder jaar moeten gemiddeld bijna duizend verdachten zich voor de rechter verantwoorden op verdenking van seksueel geweld tegen kinderen.¹ Het gaat om uiteenlopende delicten, van hands-off delicten zoals bezit van kinderpornografie tot hands-on delicten zoals aanranding, verkrachting en diverse vormen van ontucht. Van de verdachten die op verdenking van seksueel geweld tegen kinderen voor de rechter moeten verschijnen wordt bijna de helft verdacht van een vorm van 'hands-on ontucht'. Dit houdt in dat het gaat om een zedendelict waarbij sprake is van fysiek contact tussen de verdachte en het slachtoffer, zonder dat sprake is van (juridische) dwang in de zin van verkrachting of aanranding.² Het rapport 'Op goede grond' van de Nationaal Rapporteur gaat uitgebreid in op de vervolgings- en berechtingscijfers voor seksueel geweld tegen kinderen.³ Uit dit rapport blijkt dat van de verdachten die terecht staan voor een vorm van 'hands-on ontucht', gemiddeld 73% wordt veroordeeld door de rechter in eerste aanleg.⁴ Dit komt jaarlijks neer op gemiddeld 330 veroordeelde daders voor hands-on ontucht gepleegd tegen een kind.

Dit aantal zegt op zichzelf niet zoveel. Want wie zijn de daders? Zijn het mannen, vrouwen, hoe oud zijn ze? Wie zijn de slachtoffers? Zijn dit vooral jongens of meisjes? En gaat het vaker om baby's en kleuters of juist om tieners en pubers? Kennen de slachtoffers de daders, omdat het bijvoorbeeld hun eigen vader is, of een ander familielid? Hoe vaak is het een andere bekende, of juist de vreemde 'man uit de bosjes'? En om wat voor soort fysiek seksueel misbruik gaat het precies? Gebeurde het eenmalig of kon de dader jarenlang zijn gang gaan?

Om een antwoord te krijgen op deze vragen zijn de vonnissen uit 2012 en 2013 waarbij de verdachte is veroordeeld voor ontucht onderzocht. Dit rapport gaat in op de aard van het seksueel misbruik, waaronder de bewezen wetsartikelen, de seksuele handelingen, de duur van het misbruik en het aantal slachtoffers. **Hoofdstuk 3** en **4** behandelen achtereenvolgend dader- en slachtofferkenmerken. **Hoofdstuk 5** licht uit hoe de slachtoffers in relatie tot de daders staan; waren het bijvoorbeeld familieleden van elkaar of juist vreemden? Daarbij wordt ook ingegaan op verschillen tussen jongere en oudere slachtof-

1 **Nationaal Rapporteur 2014**, p. 215.

2 Het gaat concreet om de volgende wetsartikelen: artt. 244, 245, 247, 248a, 248b en 249 lid 1 Sr. Zie ook **Nationaal Rapporteur 2014**, pp. 199-200 voor de definities.

3 **Nationaal Rapporteur 2014**, Hoofdstuk 6.

4 Een veroordeling in eerste aanleg betekent een veroordeling door de rechtbank. Het gaat dus niet om uitspraken door het hof (tweede aanleg) of de Hoge Raad.

fers, en tussen jongens en meisjes. In het laatste hoofdstuk volgt de conclusie waarin de belangrijkste bevindingen worden samengevat.

Deel 2

Dit rapport, over de inhoud van de zaken, vormt het eerste van twee delen. Het tweede deel, dat in de zomer van 2016 verschijnt, gaat over de straffen die in deze zaken zijn opgelegd, en de overwegingen van de rechter om tot een bepaalde straf te komen. Uit het rapport ‘Op goede grond’ bleek al dat slechts 31% van de daders van hands-on ontucht een (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraf kreeg.⁵ Dit lijkt weinig, ook in vergelijking met het percentage gevangenisstraffen voor andere zedendelicten gepleegd tegen kinderen, zoals verkrachting of aanranding (52%) en de combinatie hands-on en hands-off misbruik (67%).⁶ Hoe kan het dat de rechter de meeste daders na een veroordeling voor hands-on seksueel misbruik van een kind geen gevangenisstraf oplegt? Wat voor straf kregen zij dan wel? Welke factoren spelen een rol bij de beslissing over de soort straf en de strafhoogte? En welke factoren noemt de rechter in zijn strafmotivering? Deze en nog vele andere vragen worden beantwoord in het nog te verschijnen deel 2 van het onderzoek. In het voorliggende eerste deel ligt de focus op de inhoud van de zaken, en komen de straffen niet aan bod.

Onderzoeksmethode

De resultaten van het onderzoek zijn gebaseerd op een aselechte steekproef van tweehonderd veroordelingen voor hands-on ontucht met een minderjarig slachtoffer in de jaren 2012 en 2013.^{7,8} Deze steekproef betreft 34% van de totale populatie; alle veroordelingen in deze twee jaren die voldoen aan de betreffende criteria. Achttien van de tweehonderd veroordelingen uit de steekproef konden uiteindelijk niet worden meegenomen in het onderzoek.⁹ De vonnissen van de resterende 182 veroordelingen zijn zowel kwantitatief als kwalitatief geanalyseerd.

Aangezien de steekproef representatief is voor de totale populatie van veroordeelde daders voor hands-on ontucht in 2012 en 2013, zijn de resultaten uit dit onderzoek generaliseerbaar naar de gehele populatie. De onderzoeksverantwoording is terug te vinden in [Bijlage B1](#).

5 Nationaal Rapporteur 2014, p. 217.

6 Nationaal Rapporteur 2014, p. 217.

7 De steekproef is getrokken uit het databestand van het Openbaar Ministerie (peildatum 4 juli 2014).

8 Het gaat om honderd zaken per jaar, waarin sprake is van een veroordeling, hetzij gevolgd door strafoplegging, hetzij door schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel, in eerste aanleg, ter zake de artikelen 244, 245, 247 en/of 249 lid 1 Sr, zónder dat ook sprake is van de artikelen 242 en/of 246 Sr (hands-on dwang) en/of de artikelen 239, 240, 240a, 240b, 248c, 248d en/of 248e Sr (hands-off). De combinatie met de artikelen 243, 248a, 248b en/of 250 Sr of met andere delicten dan zedendelicten kan wel voorkomen. Zie [Tabel 2.1](#) voor de wettekst per wets-artikel.

9 Omdat de bijbehorende vonnissen niet te achterhalen waren (twee keer), of omdat deze uitspraken van de politierechter betroffen en er de vonnissen niet waren uitgewerkt, waardoor deze voor dit onderzoek te summiere informatie bevatten (vier keer). Of omdat tijdens de bestudering van de bijbehorende vonnissen de veroordelingen toch niet bleken te voldoen aan de gestelde criteria: het minderjarige slachtoffer bleek meerderjarig (zes keer), de veroordeling voor hands-on ontucht bleek een vrijspraak (vijf keer) of er was überhaupt geen sprake van hands-on ontucht in de zaak (één keer).

2 De aard van het misbruik

Voor welke feiten werden de daders uit het onderzoek precies veroordeeld? Ging het om eenmalig misbruik van één slachtoffer of maakten zij meerdere slachtoffers gedurende een langere periode? De meeste daders, namelijk 78%, maakten één slachtoffer. De aard van de seksuele handelingen betrof in bijna negen van de tien gevallen ernstig seksueel misbruik, waaronder aanraking van de geslachtsdelen en binnendringen in mond, vagina of anus. Bij driekwart van de slachtoffers besloeg de bewezenverklarde periode meer dan één dag. Deze periode liep in die gevallen uiteen van enkele dagen tot twaalf jaar.

2.1 De bewezen wetsartikelen

De 182 daders werden voor in totaal 280 hands-on ontucht feiten veroordeeld.¹⁰ Deze feiten zijn strafbaar gesteld in de artikelen 244, 245, 247 en 249 lid 1 Sr. Een feit in juridische zin houdt in dat één of meer seksuele handelingen samen als strafbaar onder één wetsartikel beschouwd worden. Een feit kan betrekking hebben op één seksuele handeling, en op één slachtoffer, maar het is ook mogelijk dat meerdere seksuele handelingen, met meerdere slachtoffers onder één feit vallen.

De meeste daders (64%) werden veroordeeld voor één zedenfeit, een kwart voor twee zedenfeiten, en één op de tien daders werd veroordeeld voor drie of meer zedenfeiten.¹¹

¹⁰ In hoeveel gevallen sprake was van eendaadse samenloop is in dit onderzoek niet uitgesplitst.

¹¹ De procentuele verdeling is als volgt: één zedendelict: 64%, twee zedendelicten: 26%, drie zedendelicten: 7%, vier zedendelicten: 1%, vijf zedendelicten: 2%, zes zedendelicten: 0,5%.

Tabel 2.1. Verdeling bewezenverklarde hands-on ontucht wetsartikelen (2012-2013)

	Aantal	Percentage
Artikel 244 Sr Binnendringen bij een kind <12 jaar “Hij die met iemand beneden de leeftijd van twaalf jaren handelingen pleegt die bestaan uit of mede bestaan uit het seksueel binnendringen van het lichaam, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie.”	55	20%
Artikel 245 Sr Binnendringen bij een kind 12-16 jaar “Hij die met iemand, die de leeftijd van twaalf jaren maar nog niet die van zestien jaren heeft bereikt, buiten echt, ontuchtige handelingen pleegt die bestaan uit of mede bestaan uit het seksueel binnendringen van het lichaam, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie.”	89	32%
Artikel 247 Sr Ontuchtige handelingen met een kind <16 jaar “Hij die [...] met iemand beneden de leeftijd van zestien jaren buiten echt ontuchtige handelingen pleegt of laatstgemelde tot het plegen of dulden van zodanige handelingen buiten echt met een derde verleidt, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie.”	110	39%
Artikel 249 lid 1 Sr Ontucht met aan zorg toevertrouwde minderjarige “Hij die ontucht pleegt met zijn minderjarig kind, stiefkind of pleegkind, zijn pupil, een aan zijn zorg, opleiding of waakzaamheid toevertrouwde minderjarige of zijn minderjarige bediende of ondergeschikte, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie.”	26	9%
Totaal	280	100%

Bron: Veroordelende vonnissen ontucht 2012-2013.

Aantal bewezen feiten zegt niets over aantal slachtoffers

Het Openbaar Ministerie kan seksueel misbruik van een kind vaak op verschillende manieren ten laste leggen. Als er bijvoorbeeld sprake is van een langere pleegperiode, of van verschillende seksuele handelingen, dan kan de officier van justitie vaak meerdere feiten (meerdere verschillende wetsartikelen) ten laste leggen. Dat meerdere feiten ten laste zijn gelegd, zegt nog niets over het aantal slachtoffers; verschillende wetsartikelen kunnen betrekking hebben op hetzelfde slachtoffer. Andersom kan het seksueel misbruik van meerdere slachtoffers door één verdachte als één feit (dus één wetsartikel) of als meerdere feiten (met meerdere verschillende of dezelfde wetsartikelen) ten laste worden gelegd. Het aantal wetsartikelen dat ten laste wordt gelegd en bewezen wordt verklaard zegt op zichzelf dus niets over het aantal slachtoffers of over het aantal keren dat de verdachte iemand misbruikt heeft. **Paragraaf 3.3** gaat in op het aantal slachtoffers per dader.

In Tabel 2.1 is weergegeven hoe vaak de rechter elk wetsartikel bewezen heeft verklaard. Het vaakst werden daders veroordeeld voor het plegen van ontucht met een kind jonger dan zestien jaar (artikel 247 Sr), en voor het binnendringen bij een kind in de leeftijd tussen twaalf en zestien jaar (artikel 245 Sr).

Een veroordeling voor een van bovenstaande wetsartikelen zegt nog niet zoveel over de aard van het seksueel misbruik. Weliswaar kan uit de veroordelingen voor artikel 244 en 245 Sr (binnendringen bij een kind onder de twaalf respectievelijk bij een kind tussen de twaalf en zestien jaar) worden afgeleid binnen welke leeftijdscategorie het slachtoffer valt en dat sprake was van seksueel binnendringen; dit kan echter variëren van een tongzoen tot geslachtsgemeenschap. Artikel 247 (ontuchtige handelingen met een kind onder de zestien) en 249 lid 1 Sr (ontucht met zijn minderjarig kind) zijn zo breed geformuleerd dat hier eveneens een verscheidenheid aan seksuele handelingen onder kan vallen, en de slachtoffers van deze wetsartikelen vallen in een zeer ruime leeftijdscategorie (nul tot zestien, respectievelijk alle minderjarigen).

Ook de context waarbinnen het misbruik plaatsvindt kan per zaak sterk verschillen; van jarenlang misbruik door een veel oudere dader tot eenmalige ontucht tussen leeftijdsgenoten. Dat een veroordeling voor één en hetzelfde wetsartikel zeer uiteenlopende situaties kan behelzen, illustreren onderstaande vier zaken waarin telkens een dader werd veroordeeld voor artikel 244 Sr (binnendringen bij een kind onder de twaalf jaar).

Veroordeling voor artikel 244 Sr, vier verschillende zaken

Casus 1¹²: De dertienjarige dader dringt meerdere keren met zijn penis anaal binnen bij een elfjarige jongen. Daarnaast acht de rechtbank bewezen dat de hij het slachtoffer aan diens penis heeft betast en dat hij het slachtoffer heeft gepijpt. Omdat het slachtoffer gedurende de misbruikperiode, die ruim zes maanden besloeg, twaalf jaar werd, is naast artikel 244 ook 245 Sr ten laste gelegd en bewezenverklaard.

Casus 2¹³: In deze zaak wordt een 24-jarige man veroordeeld voor het plegen van ontucht bij een elfjarig meisje. Volgens de rechtbank had de verdachte een relatie met het slachtoffer: “De verdachte heeft enige tijd een relatie gehad met een zeer jong meisje. Hij heeft tijdens die relatie het meisje gezoend en gestreeld.” In deze zaak bestaat het seksueel binnendringen uit het tongzoenen van het slachtoffer.

Casus 3¹⁴: In deze zaak wordt een grootvader veroordeeld die gedurende ruim 5,5 jaar zijn kleindochter seksueel misbruikte. Het meisje was vijf jaar oud toen het misbruik begon, de grootvader was toen 66 jaar. Het misbruik bestond uit het brengen van zijn vingers tussen de schaamlippen van het slachtoffer, het strelen van haar vagina en het door het slachtoffer laten vasthouden van de penis van de dader.

12 Rb. Assen 16 mei 2012, 19-700006-12 (niet gepubliceerd).

13 Rb. Rotterdam 28 maart 2012, ECLI:NL:RBROT:2012:2407.

14 Rb. Oost-Brabant 22 januari 2012, ECLI:NL:RBOBR:2013:BY8910.

Casus 4¹⁵: Een meisje wordt van haar zesde tot haar twaalfde jaar zeer frequent seksueel misbruikt door haar vader. Het misbruik bestaat uit geslachtsgemeenschap en resulteert uiteindelijk in een zwangerschap. De zaak komt aan het licht als het slachtoffer tijdens een schoolreisje plotseling bevalt. Haar vader blijkt de verwekker te zijn.

Bovenstaande voorbeelden illustreren dat een veroordeling voor één en hetzelfde wetsartikel zeer uiteenlopende situaties en seksuele handelingen kan betreffen. Om meer inzicht te geven in de aard van de seksuele handelingen die bewezen zijn, is op basis van de inhoudelijke bewezenverklaring een indeling in categorieën seksuele handelingen gemaakt. In de volgende paragraaf is dit verder uitgewerkt.

2.2 De aard van de seksuele handelingen

Zoals uit de voorgaande paragraaf blijkt, zegt een veroordeling voor een bepaald wetsartikel nog niet zoveel over wat er concreet gebeurd is. Een indeling in verschillende categorieën seksuele handelingen kan meer duiding geven aan de aard van de seksuele handelingen. Bij deze indeling is de Richtlijn voor strafvordering seksueel misbruik minderjarigen¹⁶ van het College van procureurs-generaal gevolgd. In deze strafvorderingsrichtlijn zijn voor het bepalen van de strafeis de seksuele handelingen ingedeeld in vier categorieën. Elke categorie kent een eigen 'strafbandbreedte', waarbinnen de officier van justitie een strafeis kan formuleren. De aard van de seksuele handelingen vormt in de strafvorderingsrichtlijn het uitgangspunt voor de strafeis, ongeacht onder welk wetsartikel de handelingen vallen.

Tabel 2.2. Verdeling van de aard van de seksuele handelingen (2012-2013)

	Aantal	Percentage
Categorie 1 Corrumpering en uitkleden slachtoffer: "Alle ontuchtige handelingen waarbij de minderjarige door de verdachte wordt geconfronteerd met seksuele handelingen zoals bedoeld in 248d (seksueel corrumperen). Ook vallen hieronder de situaties waarbij de minderjarige ertoe wordt gebracht zichzelf uit te kleden en zich (gedeeltelijk) naakt te tonen, zonder dat er sprake is van betasting door het slachtoffer zelf of door de verdachte of een derde."	3	1%
Categorie 2 Aanraking m.u.v. naakte geslachtsdelen: "Alle ontuchtige handelingen waarbij er sprake is van aanraking tussen verdachte en slachtoffer of door het slachtoffer bij zichzelf of bij of door een ander. Zowel aanraking over de kleding als over de naakte huid valt binnen deze categorie, met uitzondering van aanraking van de naakte geslachtsdelen. Er valt onder meer te denken aan het aaien of wrijven over en betasten, grijpen, kussen of likken aan de borsten, billen of overige lichaamsdelen. Ook het betasten van het kruis over de kleding behoort hiertoe. De tongzoen is uitgezonderd en valt onder categorie 3."	27	10%

15 Rb. Groningen 27 april 2012, ECLI:NL:RBGRO:2012:BW4225.

16 *Start.* 2015, 4052.

	Aantal	Percentage
Categorie 3 Aanraking geslachtsdelen en binnendringen anders dan met een geslachtsdeel: “Het ontuchtig aanraken van de naakte geslachtsdelen en het oraal, vaginaal of anaal binnendringen anders dan met een geslachtsdeel. Anders dan voor de bewezenverklaring, doet het er voor de strafmaat niet toe of er wordt binnengedrongen door de verdachte bij het slachtoffer of dat de verdachte het slachtoffer laat binnendringen. De handelingen kunnen variëren van het betasten tot het stimuleren van de geslachtsdelen, zoals aftrekken of vingeren. Ook de tongzoen valt binnen deze categorie.”	126	45%
Categorie 4 Penetratie met geslachtsdeel: “Alle ontuchtige handelingen waarbij er sprake is van oraal, vaginaal of anaal binnendringen met een geslachtsdeel. Anders dan voor de bewezenverklaring, doet het er voor de strafmaat niet toe of er wordt binnengedrongen door de verdachte bij het slachtoffer of dat de verdachte het slachtoffer laat binnendringen.”	122	44%
Onbekend	2	1%
Totaal	280	100%

Bron: Veroordelende vonnissen ontucht 2012-2013. De omschrijving van de categorieën is letterlijk geciteerd uit Stcr 2015, 4052.

Zoals gezegd werden de 182 daders uit het strafmaatonderzoek voor in totaal 280 zedenfeiten veroordeeld. In bovenstaande tabel is de indeling van deze 280 zedendelicten in categorieën seksuele handelingen weergegeven. Bijna 90% van alle seksuele handelingen valt in de zwaarste twee categorieën, en omvat binnendringen of aanraking van de naakte geslachtsdelen. Dat de meeste bewezenverklaarde feiten deze zwaardere seksuele handelingen omvatten is niet verwonderlijk nu het onderzoek zich richt op hands-on delicten, en bijvoorbeeld ‘binnendringen’ een delictsbestanddeel vormt bij twee van de vier onderzochte wetsartikelen.

Binnendringen bij het slachtoffer of door het slachtoffer? Een juridisch relevant verschil

De strafvorderingsrichtlijn maakt geen onderscheid tussen binnendringen door de verdachte bij het slachtoffer, en binnendringen door het slachtoffer bij de verdachte. De wet maakt dit onderscheid wel: alleen wanneer de verdachte bij het slachtoffer binnendringt, is sprake van binnendringen in de zin van de artikelen 244 en 245 Sr. Wanneer het slachtoffer door de verdachte wordt aangezet om bij hem of haar binnen te dringen, kwalificeert de wet dit niet als binnendringen als bedoeld in artikel 244 en 245 Sr. De volgende twee zaken illustreren dit opmerkelijke onderscheid:

Casus 1¹⁷: De rechtbank veroordeelt een veertigjarige dader voor artikel 247 Sr omdat hij gedurende een half jaar meerdere malen een vijftienjarige jongen heeft misbruikt. De concreet bewezenverklaarde handeling betreft: “het pijpen en/of aftrekken van die [naam slachtoffer]”.

17 Rb. Dordrecht 12 april 2012, ECLI:NL:RBDOR:2012:524.

In deze casus gaat het om orale seks, uitgevoerd door de dader bij het slachtoffer. Hoewel er sprake is van seksueel binnendringen, is het niet de dader die bij het slachtoffer binnendringt, maar ‘dringt’ het slachtoffer bij de dader binnen, doordat het slachtoffer door hem gepijpt wordt. Om deze reden kan artikel 245 Sr, waarbij het moet gaan om binnendringen door de dader bij het slachtoffer, niet ten laste worden gelegd. In de tenlastelegging is voor het lichtere delict van artikel 247 Sr gekozen. In plaats van een strafbedreiging van acht jaar (artikel 245 Sr) geldt hierbij een strafbedreiging van zes jaar (artikel 247 Sr).

Casus 2¹⁸: De rechtbank veroordeelt de verdachte, een vader die gedurende vijf jaar zijn twee dochters en daarnaast nog een derde slachtoffer misbruikte, voor vijf verschillende zedenfeiten. Feit 1 betreft binnendringen bij een kind onder de twaalf jaar (artikel 244 Sr). De concrete gedragingen die bewezen zijn betreffen: “haar vagina betast; en zijn penis door haar laten betasten; en haar aan zijn penis laten trekken; en zijn tong in haar vagina geduwd”.

Ook in deze casus gaat het om orale seks, uitgevoerd door de dader bij het slachtoffer. In tegenstelling tot de eerste casus gaat het nu om binnendringen bij het slachtoffer. Daardoor kan het zwaardere artikel 244 Sr ten laste worden gelegd, met een strafbedreiging van twaalf jaar.

Samengevat ontstaat er een onwenselijk verschil in strafbedreiging tussen meisjes en jongens in een vergelijkbaar geval van seksueel misbruik, te weten orale seks uitgevoerd door de dader bij het slachtoffer. Wanneer dit bij een meisje wordt uitgevoerd zal het in veel gevallen vallen onder seksueel binnendringen, waarmee de strafbedreiging afhankelijk van de leeftijd van het slachtoffer acht of twaalf jaar bedraagt. Wordt een jongen hiervan slachtoffer, dan kan de gedraging niet worden gekwalificeerd als binnendringen, waardoor de strafbedreiging zes jaar is. Of dit verschil in kwalificatie en strafbedreiging in de praktijk ook tot een verschil in strafoplegging zal leiden, is daarmee nog niet gezegd.¹⁹ Het Openbaar Ministerie maakt in haar strafvorderingsrichtlijn dit onderscheid niet, waardoor de strafeis in dergelijke gevallen voor jongens en meisjes binnen dezelfde strafbandbreedte valt.

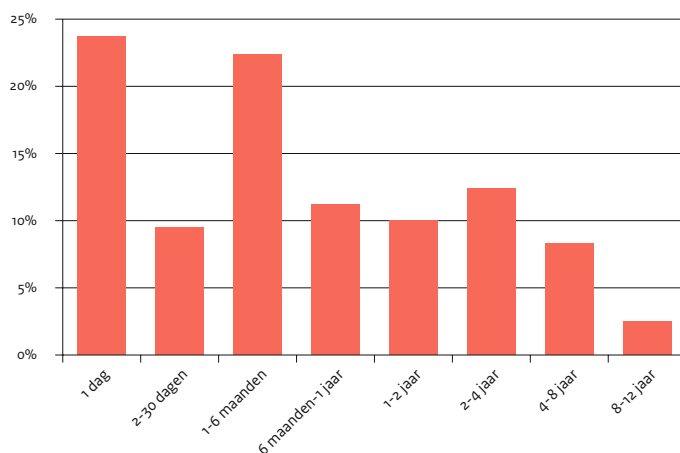
2.3 De bewezenverklarde periode

Niet alleen de aard van de seksuele handelingen is in dit onderzoek onder de loep genomen. Ook de bewezenverklarde duur van het seksueel misbruik is berekend. Het betreft hier de duur van het misbruik per slachtoffer.²⁰ Dit geeft de volgende uitkomsten:

18 Rb. Groningen 1 augustus 2012, 18-670653-11 (niet gepubliceerd).

19 Omdat het aantal zaken waarin sprake was van binnendringen door het slachtoffer bij de dader gering was, wordt hier in het nog te verschijnen tweede deel van dit onderzoek niet nader op ingegaan.

20 Wanneer een slachtoffer bijvoorbeeld wordt misbruikt van haar tiende tot haar vijftiende jaar, en dit misbruik gaat gepaard met seksueel binnendringen, dan kan ten aanzien van de periode van haar tiende tot haar twaalfde jaar artikel 244 Sr ten laste gelegd en bewezenverklaard zijn, en de periode van haar twaalfde tot haar vijftiende jaar artikel 245 Sr. In dit voorbeeld zegt de berekening van de misbruikduur op delictsniveau niet zoveel; hier zou twee respectievelijk drie jaar uitkomen. Het gaat echter om seksueel misbruik dat vijf jaar duurde. Om die reden is de duur van het seksueel misbruik berekend op slachtofferniveau.

Figuur 2.1. Bewezenverklaarde duur van het misbruik, per slachtoffer, N=241 (2012-2013).

Bron: Veroordelende vonnissen ontucht 2012-2013.

Bij bijna een kwart van de slachtoffers vond het misbruik op één dag plaats. Het misbruik zal in die gevallen meestal eenmalig hebben plaatsgevonden.²¹ Dit betekent dat bij ruim driekwart van de slachtoffers de bewezenverklaarde periode van misbruik langer dan een dag was. Dit houdt in de meeste gevallen in dat het misbruik meerdere keren plaatsvond.²² Bij ruim één op de tien slachtoffers was de bewezenverklaarde periode zelfs vier jaar of langer.

²¹ Het is echter ook denkbaar dat een slachtoffer op één dag meerdere keren is misbruikt door dezelfde dader.

²² In enkele gevallen gaat het om eenmalig misbruik maar is de bewezenverklaarde periode waarbinnen het misbruik plaatsvond langer dan één dag omdat niet precies bekend is op welke datum het misbruik plaatsvond. Om onderzoekstechnische redenen is in deze gevallen de gehele bewezenverklaarde periode meegenomen, waardoor deze situaties niet zijn meegeteld bij de slachtoffers die één dag werden misbruikt.

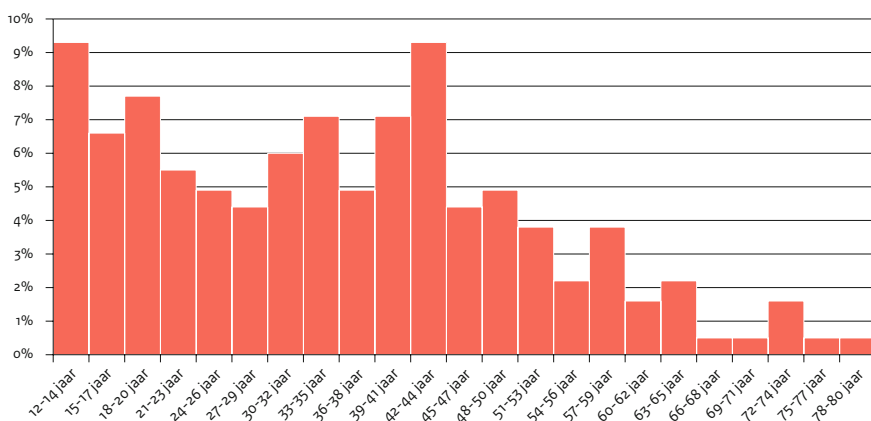
3 Daderkenmerken

De vonnissen geven uiteraard ook informatie over de daders. Zijn het vooral mannen of ook vrouwen, zijn zij volwassen of zelf nog kind? Hoeveel verschillen zij in leeftijd met de slachtoffers? En misbruiken zij één kind, of is sprake van meerdere slachtoffers?

Uit de onderzochte vonnissen blijkt dat vrouwelijke daders een zeldzaamheid zijn: van de 182 daders zijn slechts vijf daders vrouw (3%). Daders komen voor in alle leeftijdsgroepen, van minderjarig tot hoogbejaard. Eén op de zes daders is zelf nog minderjarig wanneer hij het delict pleegt. De meeste daders worden veroordeeld voor het plegen van ontucht met één slachtoffer; ruim één op de vijf daders maakte twee of meer slachtoffers.

3.1 Leeftijd daders

De leeftijden van de daders lopen erg uiteen. De jongste dader was ten tijde van het plegen van het delict twaalf jaar oud, de oudste dader was tachtig. De mediane leeftijd is 34 jaar. Dit betekent dat 50% van de daders jonger dan 34 en 50% ouder dan 34 jaar was toen zij het delict pleegden. De leeftijd van de daders is berekend aan de hand van de begindatum van het vroegst gepleegde zedendelict op de bewezenverklaring in het vonnis.

Figuur 3.1. Leeftijd daders (N=182) ten tijde van plegen ontucht (2012-2013).

Bron: Veroordelende vonnissen ontucht 2012-2013.

Wat in het oog springt is dat bijna één op de zes daders nog minderjarig was ten tijde van het eerste delict. Worden daar de jongvolwassenen tot en met 24 jaar bij opgeteld dan vormen zij bijna één derde (31%, N=57) van alle plegers.²³

Leeftijd dader en seksuele handelingen

Er bestaan geen significante verschillen tussen minder- en meerderjarige daders waar het gaat om de aard van de seksuele handelingen.²⁴ Met andere woorden: minderjarigen plegen even ernstig misbruik als meerderjarige daders. Dat ook minderjarigen veroordeeld worden voor zeer ernstig misbruik illustreert een zaak waarin de rechtbank een jongen veroordeelde voor seksueel misbruik van zijn jongere zusje.²⁵ Het misbruik begon toen het zusje tien jaar oud was, haar broer (de dader) was toen twaalf jaar. Hij misbruikte zijn zusje gedurende 4,5 jaar. In deze periode drong hij onder meer met zijn penis vaginaal, oraal en anaal bij haar binnen. De dader leed aan PDD-NOS en was volgens de psycholoog die hem onderzocht hierdoor niet in staat om de emoties en non-verbale signalen van zijn zusje te duiden.

3.2 Leeftijdsverschil slachtoffer en dader

De mate waarin slachtoffer en dader in leeftijd van elkaar verschillen geeft inzicht in de aard van de zaken. Omdat sommige daders meerdere slachtoffers maakten is het leeftijdsverschil berekend op slachtofferniveau.²⁶ Het kleinste leeftijdsverschil is nul jaar (slachtoffer en dader waren even oud), het grootste leeftijdsverschil 73 jaar. Het gemiddelde leeftijdsverschil tussen slachtoffers en hun daders is 24 jaar ($SD=16,6$).²⁷

Geen leeftijdsverschil v. 73 jaar leeftijdsverschil, twee zaken

Casus 1²⁸: In 2013 veroordeelt de rechtbank een verdachte die als dertienjarige jongen samen met een ander seksuele handelingen had verricht bij een eveneens dertienjarig meisje. Beide jongens hadden hun penis in de mond van het slachtoffer gebracht en hadden haar betast aan haar vagina en borsten. De handelingen vonden plaats op een school, maar wat de precieze relatie tussen de daders en het slachtoffer was wordt uit het vonnis niet duidelijk.

Casus 2²⁹: In deze zaak wordt een tachtigjarige man schuldig bevonden aan het betasten van de schaamstreek van een zesjarig meisje.³⁰ Het slachtoffer was de kleindochter van de broer van de dader. Het misbruik had op één dag meerdere keren plaatsgevonden terwijl het slachtoffer bij de dader op schoot zat, en terwijl hij met het slachtoffer stoeide.

23 De leeftijdsverdeling komt overeen met de analyse over de jaren 2008-2012 in *Nationaal Rapporteur 2014*, pp. 60-63.

24 Zie *Tabel 2.2* voor de vier categorieën seksuele handelingen. Categorie 1: Fisher's: $p=1,00$; $\varphi=0,03$; $p=0,66$. Categorie 2: Fisher's: $p=0,08$; $\varphi=0,14$; $p=0,06$. Categorie 3: $\chi^2(1)=0,64$; $p=0,42$; $\varphi=0,06$. Categorie 4: $\chi^2(1)=3,81$; $p=0,051$; $\varphi=0,15$.

25 Rb. Den Haag 30 december 2013, 09-777258-13 (niet gepubliceerd).

26 N=236. Van vijf slachtoffers was de leeftijd niet bekend.

27 De mediaan is 23 jaar.

28 Rb. Gelderland 17 september 2013, 05-740065-13 (niet gepubliceerd).

29 Rb. Rotterdam 27 juni 2013, 11-710195-12 (niet gepubliceerd).

30 Afgerond op hele jaren is het leeftijdsverschil 73 jaar.

3.3 Aantal slachtoffers

Zoals gezegd werden de 182 daders veroordeeld voor in totaal 280 zedenfeiten. Zij maakten tezamen 241 slachtoffers.³¹ Een zedenfeit kan betrekking hebben op meerdere slachtoffers, en andersom kunnen ten aanzien van één slachtoffer meerdere zedenfeiten bewezen zijn verklaard. In de meeste zaken (78%) werd de dader veroordeeld voor één of meer zedenfeiten met één uniek slachtoffer. Een op de zeven daders werd veroordeeld voor zedendelicten gepleegd ten aanzien van twee slachtoffers (14%). Van de daders had 6% drie slachtoffers gemaakt, één dader (0,5%) maakte vier slachtoffers, en twee daders (1%) hadden vijf slachtoffers misbruikt. Zaken met meer dan vijf slachtoffers kwamen niet voor in de steekproef.

Uit de vonnissen blijkt dat daders die meerdere slachtoffers maakten meestal alleen jongens of alleen meisjes misbruikten; slechts vier van de veertig daders met meerdere slachtoffers misbruikten zowel jongens als meisjes.

³¹ Per zaak is gekeken om hoeveel unieke slachtoffers het ging. Het is niet zondermeer mogelijk te achterhalen of een slachtoffer in meerdere zaken ten aanzien van verschillende daders voorkwam. De mogelijkheid bestaat hierdoor dat hetzelfde slachtoffer voorkomt bij meerdere casussen, bijvoorbeeld wanneer meerdere verdachten al dan niet gelijktijdig terecht hebben gestaan voor misbruik van hetzelfde slachtoffer.

4 Slachtofferkenmerken

De onderzochte vonnissen geven uiteraard niet alleen informatie over de daders. Bestudering van de zaken levert ook informatie over de slachtoffers op. Zo blijkt dat in de vonnissen tegenover elke jongen die slachtoffer werd maar liefst zes meisjes staan. Gemiddeld zijn de slachtoffers 10,4 jaar wanneer het misbruik begint. Heel jonge slachtoffers komen nauwelijks voor in de bestudeerde vonnissen.

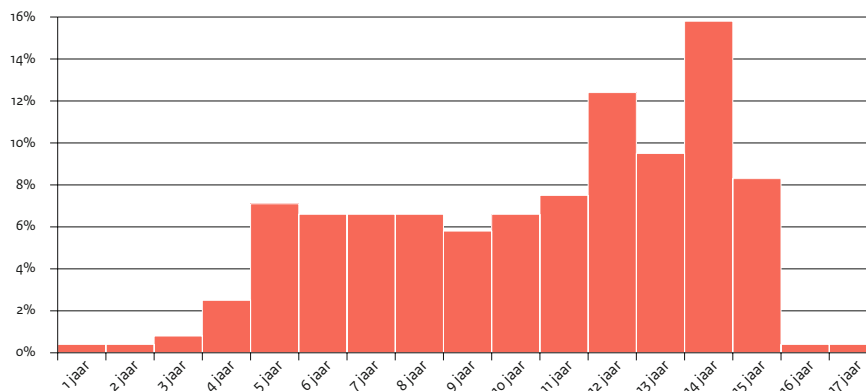
4.1 Geslacht en leeftijd slachtoffers

Verreweg de meeste slachtoffers (85%) van alle slachtoffers bij wie seksueel misbruik bewezen werd zijn meisjes.³²

In onderstaande figuur is de verdeling van de leeftijd van de slachtoffers bij aanvang van het bewezen-verklaarde misbruik weergegeven. Van 236 van de 241 slachtoffers was de leeftijd bij aanvang van het misbruik bekend. Het jongste slachtoffer uit het onderzoek was één jaar oud; het oudste zeventien jaar. Dat slachtoffers van zestien en zeventien jaar weinig voorkomen heeft een juridische verklaring: van de vier wetsartikelen uit het onderzoek stelt alleen artikel 249 lid 1 Sr ook ontucht met kinderen van die leeftijd (namelijk alle minderjarigen) strafbaar. De andere drie wetsartikelen kunnen dus niet van toepassing zijn op kinderen van zestien en zeventien jaar.³³

32 Van de 241 slachtoffers waren 205 meisje (85%), 35 jongen (15%) en bij één slachtoffer was het geslacht onbekend (0,4%).

33 Kinderen vanaf zestien jaar zijn seksueel meerderjarig. Een aantal wetsartikelen in de Zedentitel van het Wetboek van Strafrecht is om die reden alleen van toepassing op kinderen onder de zestien jaar, zo ook drie van de vier artikelen waar dit onderzoek op ziet.

Figuur 4.1. Leeftijd slachtoffers (N=236) ten tijde van aanvang misbruik (2012-2013).

Bron: Veroordelende vonnissen ontucht 2012-2013.

De gemiddelde leeftijd van de slachtoffers is 10,4 jaar ($SD=3,49$) als het misbruik begint. De leeftijdsverdeling voor jongens en meisjes verschilt niet significant.³⁴ 2% Van de slachtoffers is jonger dan vier, 50% bevindt zich in de basisschoolleeftijd (tussen de vier en twaalf jaar), en 48% is tussen de twaalf en achttien jaar als het misbruik begint.

Nauwelijks heel jonge slachtoffers

Heel jonge slachtoffers komen nauwelijks voor in de vonnissen: slechts vier van de 236 slachtoffers (2%) hadden nog niet de basisschoolleeftijd bereikt toen het misbruik begon. *Disclosure* (onthulling van seksueel misbruik) door heel jonge kinderen is moeilijk: vaak zijn zij verbaal nog niet in staat om duidelijk te maken dat zij misbruikt zijn. Het misbruik zal dus in veel gevallen niet aan het licht komen. En zelfs als er vermoedens van seksueel misbruik rijzen dan zal dit moeilijk bewijsbaar zijn: waar het bewijs in zedenzaken vaak in belangrijke mate bestaat uit de verklaring van het slachtoffer zal een heel jong kind vanwege verbale beperkingen een dergelijke verklaring niet kunnen afleggen. Om die reden worden kinderen jonger dan vier jaar in principe ook niet gehoord door de politie.³⁵

Wanneer we kijken naar de vier daders die een slachtoffer jonger dan vier jaar oud hadden misbruikt, dan valt op dat drie³⁶ van deze vier daders meerdere slachtoffers hadden gemaakt, waarbij de andere slachtoffers in deze drie zaken ouder dan vier jaar waren. Ook duurde het misbruik van de jonge slachtoffers in de drie zaken meerdere jaren. In één zaak kwam het misbruik aan het licht doordat één van de andere oudere slachtoffers hierover sprak. In de andere twee vonnissen wordt niet duidelijk hoe het misbruik naar voren kwam. Op het moment dat het misbruik stopte waren de slachtoffers uit de drie zaken vijf, zeven en acht jaar.

34 $U=3841,5$; $z=1,41$; $p=0,19$.

35 Zie ook *Nationaal Rapporteur 2014*, p. 180.

36 Rb. Rotterdam 25 oktober 2012, 10-710138-12 (niet gepubliceerd), Rb. Maastricht 28 maart 2012, ECLI:NL:RBMAA:2012:BW0370, en Rb. Den Haag 24 juni 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:10625.

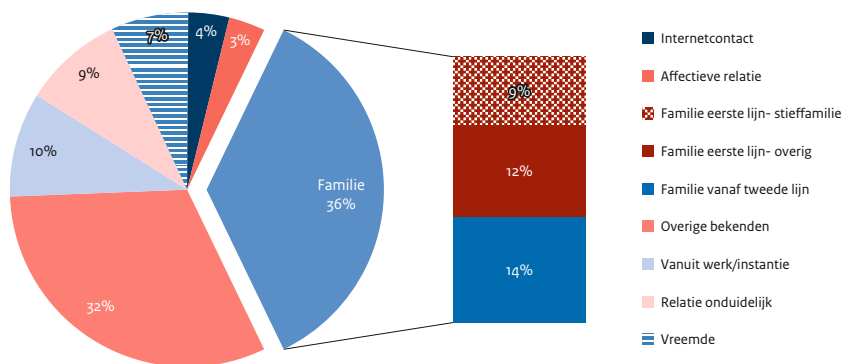
Er was slechts één zaak waarbij het misbruik al aan het licht kwam toen het slachtoffer zelf nog heel jong, namelijk 2,5 jaar oud, was.³⁷ In deze zaak trof de moeder van het slachtoffer haar dochtertje huilend aan op de slaapkamer van de dertienjarige zoon van vrienden van de ouders. Het meisje vertelde dat ze pijn had en wees daarbij naar haar vagina. Hierop ontdekte haar moeder bloed in haar onderbroek. Na forensisch-medisch onderzoek en een bekennde verklaring van de dader werd duidelijk dat de jongen met zijn vinger bij haar was binnengedrongen.

37 Rb. 's-Hertogenbosch 2 juli 2012, 01-833023-12 (niet gepubliceerd).

Bij daders van seksueel misbruik van kinderen wordt vaak gedacht aan 'de enge man in de bosjes' of juist aan de dader die vanuit zijn beroep met kinderen werkt, zoals een zwemleraar of medewerker van een kinderdagverblijf. Uit dit hoofdstuk zal blijken dat dit type daders maar sporadisch voorkomt: de meeste slachtoffers worden misbruikt door een familielid, vriend of kennis.

5.1 Slachtoffer en dader vaak bekenden van elkaar

In de 182 bestudeerde vonnissen was sprake van in totaal 241 minderjarige slachtoffers. Per slachtoffer is bekeken op welke wijze hij of zij in relatie stond tot de dader. De verdeling is weergegeven in onderstaande cirkeldiagram.

Figuur 5.1. Relatie tussen slachtoffer en dader, N=241 (2012-2013).

Bron: Veroordelende vonnissen ontucht 2012-2013.

Met 36% (N=86) vormen slachtoffers die misbruikt werden door een familielid de grootste groep. In veel gevallen (N=52) ging dit om een familielid uit de eerste lijn, te weten een (stief)vader of broer.³⁸ Wat opvalt is dat in deze categorie relatief veel stiefvaders en stiefbroers voorkomen: maar liefst 42% van de slachtoffers die werden misbruikt door een eerstelijns familielid werden misbruikt door hun stiefvader of stiefbroer.³⁹ Uit de literatuur is bekend dat de aanwezigheid van een stiefvader in huis een risicofactor is voor seksueel geweld.⁴⁰

Eén op de zeven slachtoffers werd misbruikt door een familielid uit de tweede lijn of verder. Hieronder vallen onder meer grootouders, ooms, neven en nichten.

Eén op de tien slachtoffers werd misbruikt door iemand die met kinderen werkte. Het ging bijvoorbeeld om een docent, een sportcoach/sportmasseur, een collega of baas, of een gastouder of oppas. Van de vijf vrouwelijke daders in het onderzoek hadden drie het misbruik vanuit hun werk gepleegd: twee daders waren docent van het slachtoffer, en één vrouwelijke dader was de oppas van twee slachtoffers.

Een klein deel van de slachtoffers werd misbruikt binnen een affectieve relatie (3%, N=8). Als affectieve relatie zijn die gevallen gekwalificeerd waarbij zowel het slachtoffer als de dader verklaarden dat zij een liefdesrelatie hadden. Zo veroordeelde de rechtbank Den Haag in 2013 een man voor het plegen van ontucht met twee veertienjarige meisjes.⁴¹ De dader had meerdere malen seks met het eerste slachtoffer toen hij zelf 33 jaar was. Zij hadden een relatie samen en de seks was volgens zowel het slachtoffer als de dader vrijwillig. Hierbij verdient het opmerking dat het voor de strafbaarheid in beginsel niet relevant is of de seks vrijwillig is wanneer het gaat om kinderen onder de zestien jaar. Kinderen onder de zestien jaar zijn immers seksueel minderjarig, waardoor seks met kinderen onder de zestien jaar strafbaar is. Met het tweede slachtoffer kreeg de dader een jaar later een relatie, en ook in dit geval vonden de seksuele handelingen volgens beiden vrijwillig plaats binnen hun relatie. Het waren dan ook niet de slachtoffers, maar de ouders van de twee slachtoffers die aangifte deden bij de politie. Het aanmerkelijke leeftijdsverschil tussen de dader en de twee slachtoffers speelde een doorslaggevende rol in het oordeel van de rechtbank dat in deze zaak sprake was van ontucht.

Een ander klein deel (4%, N=9) van de slachtoffers werd misbruikt door een 'internetcontact'. Hieronder vallen zaken waarin het eerste contact tussen slachtoffer en dader tot stand is gekomen via internet zoals sociale media, chatprogramma's of een datingsite, waarna het uiteindelijk tot één of meer fysieke ontmoetingen kwam waarbij misbruik plaatsvond. Deze categorie bevindt zich in een grijs gebied tussen de situatie waarin slachtoffer en dader volslagen onbekenden of juist bekenden zijn. Vóórdat het misbruik plaatsvond hadden ze elkaar immers alleen online ontmoet. De eerste fysieke ontmoeting resulteerde meteen in misbruik.

38 Alle plegers van misbruik binnen de eerstelijns familie waren mannen. Ook pleegvaders en –broers, halfbroers en de (al dan niet gehuwde) partner van de moeder van het slachtoffer vallen in deze categorie.

39 Het ging om 22 van de 52 slachtoffers. Onder stiefvaders zijn ook de daders gerekend die niet getrouwd waren met de moeder van het slachtoffer, maar die wel een relatie met haar hadden.

40 Slotboom, et al. (2012), p. 43; Fergusson, Lynskey & Horwood (1996), p. 1359.

41 Rb. Den Haag 30 augustus 2013, 09-665329-12 (niet gepubliceerd).

Een groot deel van de zaken waarin het slachtoffer de dader kende valt niet binnen een van de eerdergenoemde categorieën. Met 32% vormt de categorie ‘overige bekenden’ dan ook een forse groep. Het gaat binnen deze categorie bijvoorbeeld om vrienden (van de ouders) van het slachtoffer, burens, kennissen en klasgenoten. In een aantal vonnissen staat niets vermeld over de relatie tussen het slachtoffer en de dader, maar is wel bewezen dat de dader het slachtoffer meerdere malen, op verschillende dagen, heeft misbruikt. In deze gevallen is er vanuit gegaan dat het slachtoffer de dader kende, nu het erg onwaarschijnlijk is dat een slachtoffer meerdere keren, op verschillende dagen, door dezelfde volstrekt onbekende dader misbruikt wordt.

Misbruik door ‘overige bekenden’

Casus 1⁴²: Een vriend van de familie, die door het vijftienjarige slachtoffer werd gezien als een vertrouwenspersoon, misbruikt haar stelselmatig gedurende ruim een half jaar. De handelingen bestaan uit tongzoenen en vaginaal binnendringen door de dader met diens vingers en penis. Tevens is oraal binnendringen bij het slachtoffer met de penis van de dader bewezenverklaard. Het misbruik komt aan het licht nadat de moeder van het slachtoffer sms’jes van de dader leest op de telefoon van haar dochter.

Casus 2⁴³: In deze zaak wordt een man veroordeeld omdat hij zijn tong in de mond van een achtjarig meisje had gestoken. De man kende het meisje en haar ouders van de kerkgemeenschap waar zij alle lid van waren.

Casus 3⁴⁴: Een twaalfjarige jongen verricht seksuele handelingen bij een vijfjarige meisje. De jongen en het meisje zijn burens van elkaar.

Wat alle bovengenoemde categorieën gemeenschappelijk hebben, is dat het slachtoffer de dader in al deze gevallen kende. Misbruik door een volslagen onbekende lijkt veel minder vaak voor te komen: uit de bestudering van de vonnissen blijkt dat 7% (N=17) van de 241 slachtoffers werd misbruikt door een volslagen vreemde. Zo veroordeelde de Rechtbank Den Haag een man die in een openbaar zwembad ontuchtige handelingen pleegde bij een twaalfjarig meisje.⁴⁵ De man was naast het slachtoffer in het bubbelbad gaan zitten en betastte haar. Ook in enkele andere zaken was sprake van ‘onverhoeds’ betasten door de dader in de publieke ruimte, bijvoorbeeld op een festival of op een bankje in het park. Wanneer de zaken van de zeventien slachtoffers worden bestudeerd, dan valt op dat zij op zeer uiteenlopende situaties zien. De klassieke ‘man uit de bosjes’, waarbij een volslagen vreemde (volwassen) man een ogenschijnlijk willekeurig slachtoffer op een afgezonderde plek misbruikt, is in geen van de vonnissen als zodanig teruggevonden. Wel zijn er twee zaken waarin een jonge dader een willekeurig kind misbruikte in een afgezonderde setting: in het eerste geval ging het om een jongen van veertien die een zevenjarig meisje in een speeltuin beetpakte en onder zijn arm meenam naar zijn woning terwijl het slachtoffer schreeuwde en probeerde los te komen.⁴⁶ In zijn slaapkamer misbruikte de veertienjarige jongen het meisje. Een tweede zaak betreft een veroordeling van een negentienjarige dader, die een

42 Rb. Oost-Brabant 25 februari 2013, ECLI:NL:RBOBR:2013:BZ2059.

43 Rb. Haarlem 7 februari 2012, 15-700419-11 (niet gepubliceerd).

44 Rb. ‘s-Gravenhage 5 juli 2012, 09-900220-12 (niet gepubliceerd).

45 Rb. Den Haag 11 september 2013, 09-852130-13 (niet gepubliceerd).

46 Rb. Rotterdam 15 augustus 2013, 10-690161-13 (niet gepubliceerd).

veertienjarige jongen in onbewoond gebied maande te stoppen, hem zijn fiets afpakte, in het gezicht stompte en vervolgens zoende.⁴⁷

Tot slot wordt ten aanzien van 22 slachtoffers (9%) niet duidelijk uit het vonnis of het slachtoffer de dader wel of niet kende. Zo is er een zaak waarin het slachtoffer door iemand uit dezelfde woonwijk werd misbruikt. Aangezien uit de rest van het vonnis niet kon worden opgemaakt of zij elkaar kenden of volslagen vreemden waren van elkaar, is deze casus in de categorie ‘onduidelijk’ ondergebracht.

5.2 Geslacht slachtoffer en relatie tot de dader

Zoals blijkt uit [Paragraaf 4.1](#) bevinden zich onder de slachtoffers in de bestudeerde zaken meer meisjes ($N=205$) dan jongens ($N=35$). Worden jongens en meisjes binnen vergelijkbare context slachtoffer? Wanneer het geslacht van de slachtoffers in verband wordt gebracht met de relatie tot de dader, dan blijkt dat er op een aantal vlakken aanmerkelijke verschillen bestaan.

Zo zijn jongens ruim drie keer vaker dan meisjes misbruikt door iemand die via zijn of haar werk toegang tot hen had (23% versus 7%),⁴⁸ en werden jongens tevens vaker dan meisjes misbruikt door een familielid vanaf de tweede lijn zoals een opa of oom (26% versus 12%).⁴⁹ Meisjes daarentegen zijn vier keer vaker dan jongens binnen de eerstelijns familie misbruikt (24% versus 6%).⁵⁰ Jongens en meisjes waren even vaak slachtoffer van seksueel geweld gepleegd door een vreemde, een ‘overige bekende’, een internet-contact, binnen een affectieve relatie of door daders behorend tot de categorie ‘onduidelijk’.

5.3 Leeftijd slachtoffer en relatie tot de dader

Niet alleen ten aanzien van het geslacht bestaan er verschillen in de relatie tussen slachtoffer en dader. Wanneer slachtoffers tussen de vier en twaalf jaar worden vergeleken met oudere kinderen (tussen de twaalf en achttien jaar),⁵¹ dan blijkt dat de eerste categorie slachtoffers vaker binnen de familie is misbruikt dan slachtoffers ouder dan twaalf. Dit geldt zowel voor misbruik gepleegd door een eerstelijns familielid⁵² (30% versus 12%) als door een familielid vanaf de tweede lijn⁵³ (23% versus 4%). Het is niet verwonderlijk dat jonge kinderen relatief vaker door een familielid worden misbruikt: zij zijn volledig afhankelijk van de zorg van hun eigen familie en komen minder vaak dan oudere kinderen in één-op-één contact met mensen buiten de familiekring.

47 Rb. 's-Gravenhage 3 augustus 2012, 09-665300-10 (niet gepubliceerd).

48 $\chi^2(1)=8,33$; $p=0,004$; $\varphi=-0,19$.

49 $\chi^2(1)=4,49$; $p=0,03$; $\varphi=-0,14$.

50 $\chi^2(1)=6,14$; $p=0,01$; $\varphi=0,16$.

51 De allerjongste slachtoffers tussen de nul en de vier jaar zijn wegens statistische overwegingen uit deze analyse gelaten. Deze categorie was zo klein ($N=4$) dat het de interpretatie van de resultaten enigszins zou vertekenen.

52 $\chi^2(1)=10,94$; $p=0,001$; $\varphi=-0,22$.

53 $\chi^2(1)=18,36$; $p<0,001$; $\varphi=-0,28$.

Kinderen vanaf twaalf jaar zijn daarentegen vaker dan de jongere kinderen slachtoffer van een ‘overige bekende’⁵⁴ (37% versus 25%), iemand die ze via internet hebben ontmoet⁵⁵ (8% versus 0%) en binnen een affectieve relatie⁵⁶ (6% versus 1%). Hoe ouder het kind is, hoe meer het in contact komt met anderen dan de eigen familie, waarmee ook de gelegenheid voor misbruik door daders buiten de familiekring groter zal zijn.

Er bestaan geen significante verschillen tussen de twee leeftijdscategorieën waar het gaat om misbruik door een dader vanuit diens werk, door een vreemde, en door daders uit de categorie ‘onduidelijk’.

54 $\chi^2(1)=3,87$; $p=0,049$; $\varphi=0,13$.

55 Fisher's: $p=0,001$; $\varphi=0,21$; $p=0,002$.

56 Fisher's: $p=0,032$; $\varphi=0,12$; $p=0,025$.

6 Conclusie

Ieder jaar worden gemiddeld ruim driehonderd daders veroordeeld voor het plegen van hands-on ontucht met een kind. Het onderzoek waarvan de resultaten in dit rapport zijn gepresenteerd had tot doel meer inzicht te geven in de daders, slachtoffers, de aard en duur van de gepleegde delicten en de relatie tussen slachtoffer en dader. Deze informatie is afkomstig uit de veroordelende vonnissen uit 2012 en 2013 van hands on ontucht daders met minderjarige slachtoffers.⁵⁷

De meeste daders worden veroordeeld voor het plegen van ontucht met één slachtoffer, en in 22% van de zaken gaat het om twee of meer slachtoffers. In bijna negen van de tien gevallen betreft het vergaand seksueel misbruik, waaronder aanraking van de geslachtsdelen en binnendringen (penetratie) in de mond, vagina of anus. Bovendien is de bewezenverklaarde periode bij driekwart van de slachtoffers langer dan één dag, wat vaak betekent dat het misbruik meerdere keren plaatsvindt. De bewezenverklaarde periode loopt in de zaken uiteen van één dag tot twaalf jaar.

Onder de slachtoffers bevinden zich veel meer meisjes dan jongens; meisjes zijn zes keer zo vaak slachtoffer als jongens. Zowel meisjes als jongens worden in bijna alle gevallen misbruikt door een mannelijke dader: maar vijf van de 182 daders zijn vrouw.

De slachtoffers zijn gemiddeld 10,4 jaar oud als het misbruik begint, en heel jonge slachtoffers komen nauwelijks voor in de vonnissen. De daders variëren zeer in leeftijd: van minderjarig tot hoogbejaard. Eén op de zes daders van kindermisbruik is zelf nog minderjarig tijdens het plegen van het misbruik.

De meeste slachtoffers worden misbruikt door iemand die ze kennen. In 36% van de gevallen is het slachtoffer familie van de dader, waarbij het in een groot deel van de gevallen gaat om een (mannelijk) eerstelijns familielid. Hierbij valt op dat relatief veel slachtoffers worden misbruikt door een stiefvader of stiefbroer. Meisjes worden vaker dan jongens misbruikt door een eerstelijns familielid, zoals een vader of broer, terwijl jongens vaker dan meisjes worden misbruikt door een familielid vanaf de tweede lijn, zoals een oom of grootouder.

Maar een klein deel van de slachtoffers (7%) wordt misbruikt door een volslagen vreemde. In verreweg de meeste gevallen gaat het dus om een dader uit de eigen familie- vrienden- of kennissenkring van het slachtoffer.

57 Zie **B1** voor de onderzoeksverantwoording.

Jongere kinderen (tussen de vier en twaalf jaar) worden vaker door een familielid misbruikt dan kinderen van twaalf jaar en ouder. De laatste groep wordt daarentegen vaker dan jongere kinderen misbruikt door een 'overige bekende' zoals een buurman, vriend of kennis, en ook vaker door iemand die ze via internet hebben ontmoet. Misbruik binnen een affectieve (liefdes) relatie komt eveneens meer voor bij oudere dan bij jongere kinderen.

De verscheidenheid aan zaken, daders, slachtoffers en context waarbinnen het seksueel misbruik plaatsvindt tonen aan dat het niet mogelijk is de typische ontuchtpleger te schetsen. Van de minderjarige die stelselmatig zijn jongere zusje misbruikt tot de man die eenmalig de dochter van een kennis betast; daders, slachtoffers en zaken bestaan in alle soorten en maten. Duidelijk is dat de maatschappelijke focus op de man uit de bosjes, de zwemleraar of de medewerker van het kinderdagverblijf niet past bij de feiten. De cijfers in dit rapport tonen aan dat de daders vaak mensen zijn die dicht bij het slachtoffer staan. Het gaat in veel gevallen om familieleden en om bekenden als kennissen, vrienden en burens van het slachtoffer.

Wat de daders uit dit onderzoek gemeen hebben is dat zij alle door de rechter zijn veroordeeld voor het plegen van ontucht met een kind. In het tweede deel van dit onderzoek staan de straffen die deze daders hebben gekregen centraal: wat voor straf kregen zij, welke factoren hangen samen met de straffen en wat was de motivering van de rechter om tot een bepaalde straf te komen? Deze en andere vragen zullen in het volgende deelrapport dat in de zomer van dit jaar verschijnt beantwoord worden.

B1 Onderzoeksverantwoording

Doelstelling

Van alle vormen van seksueel geweld tegen kinderen vormt hands-on ontucht qua omvang de grootste groep waar het gaat om veroordelingen door de rechter. Doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in de aard van de zaken waarin daders veroordeeld zijn voor hands-on ontucht. De volgende deelvragen stonden hierbij centraal:

- 1 Wat is de aard van het misbruik?
- 2 Wat is bekend over de duur van het misbruik?
- 3 Wat zijn de daderkenmerken?
- 4 Wat zijn de slachtofferkenmerken?
- 5 Wat is de relatie tussen slachtoffers en daders?

Dit onderzoek vormt het eerste deel van twee delen: in het later te verschijnen tweede deel staan de opgelegde straffen en de strafmotiveringen in de onderzochte zaken centraal.

Dataverzameling

De resultaten van het onderzoek zijn gebaseerd op een aselechte representatieve steekproef van tweehonderd veroordelingen voor hands-on ontucht met een minderjarig slachtoffer, in de jaren 2012 en 2013. Deze steekproef is getrokken uit het databestand van het Openbaar Ministerie (peildatum 4 juli 2014). De steekproef betreft 34% van de totale populatie; alle veroordelingen in deze twee jaren die voldoen aan de betreffende criteria.

De steekproef omvat honderd zaken per jaar, waarin sprake is van een veroordeling, hetzij gevolgd door strafoplegging, hetzij door schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel, in eerste aanleg, ter zake de artikelen 244, 245, 247 en/of 249 lid 1 Sr, zónder dat ook sprake is van de artikelen 242 en/of 246 Sr (hands-on dwang) en/of de artikelen 239, 240, 240a, 240b, 248c, 248d en/of 248e Sr (hands-off). De combinatie met de artikelen 243, 248a, 248b en/of 250 Sr of met andere delicten dan zedendelicten kan wel voorkomen.

De vonnissen uit de steekproef zijn opgevraagd bij de betreffende rechtbanken.

Onderzoeksmethode

Van de tweehonderd opgevraagde vonnissen zijn er achttien buiten beschouwing gelaten. Twee veroordelingen omdat de bijbehorende vonnissen niet te achterhalen waren en vier keer omdat deze uitspraken van de politierechter betroffen en de vonnissen niet waren uitgewerkt, waardoor deze voor dit onderzoek te summiere informatie bevatten. Twaalf keer bleek tijdens de bestudering van de bijbehorende vonnissen dat de veroordelingen toch niet voldeden aan de gestelde criteria: het minderjarige slachtoffer bleek meerderjarig (zes keer), de veroordeling voor hands-on ontucht bleek een vrijspraak (vijf keer) of er was überhaupt geen sprake van hands-on ontucht in de zaak (één keer).

Alle kwantificeerbare gegevens uit de vonnissen zijn geanalyseerd met behulp van SPSS 21. Voor **Hoofdstuk 2** en **Hoofdstuk 3** zijn de data geanalyseerd op daderniveau ($N=182$). Voor **Hoofdstuk 4** en **Hoofdstuk 5** zijn de data geherstructureerd naar slachtofferniveau ($N=241$).

Kanttekeningen

Alle informatie in dit rapport is gebaseerd op hetgeen in de 182 bestudeerde vonnissen staat. De door de rechter bewezenverklaarde feiten vormen hierbij het uitgangspunt. Het gaat dus om juridische, in rechte vastgestelde feiten. Politiedossiers en andere informatie over de zaken zijn niet opgevraagd noch bestudeerd. Doordat alleen de vonnissen onderwerp van het onderzoek vormen is niet in alle zaken alle benodigde informatie achterhaald. Zo was in vijf vonnissen de geboortedatum van het slachtoffer niet opgenomen en was informatie over de relatie tussen het slachtoffer en de dader in een aantal gevallen niet uit het vonnis op te maken. Hoe het slachtoffer de dader kende (**Hoofdstuk 5**) is door de onderzoekers geïnterpreteerd en vervolgens geclassificeerd aan de hand van de informatie die beschikbaar was in het vonnis.

De bewezenverklaarde periode is berekend op slachtofferniveau: het is de einddatum van het laatst bewezenverklaarde feit voor een slachtoffer min de begindatum van het eerst bewezenverklaarde feit voor hetzelfde slachtoffer. Dit kan vertekende resultaten geven ten aanzien van de duur van het misbruik. Het is namelijk mogelijk dat in sommige zaken het misbruik eenmalig plaatsvond, terwijl de precieze datum onbekend is waardoor de bewezenverklaarde periode langer dan één dag is. Om aan de misbruikperiode meer duiding te kunnen geven is gekeken naar de kwalificatie in het vonnis. Echter, de informatie in de kwalificatie in samenhang met de bewezenverklaring leverde niet altijd voldoende duidelijkheid op over de vraag of sprake was van eenmalig of meermalig misbruik. De keuze is uiteindelijk gemaakt om uitsluitend te rapporteren over de duur van de bewezenverklaarde periode. Omdat de datum in de bewezenverklaring niet noodzakelijkwijs correspondeert met de daadwerkelijke begindatum van het misbruik, kan dit vertekende resultaten opleveren waar het gaat om de misbruikperiode en de leeftijd van de dader en het slachtoffer: voor de berekening van de leeftijden is immers ook steeds uitgegaan van de vroegst bewezen datum.

B2 Literatuurlijst

Fergusson, D.M., Lynskey, M.T. & Horwood, L.J. (1996). Childhood sexual abuse and psychiatric disorder in young adulthood: prevalence of sexual abuse and factors associated with sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 34, 1355-1364.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014). *Op goede grond. De aanpak van seksueel geweld tegen kinderen*. Den Haag: Nationaal Rapporteur 2014.

Slotboom, A., Rodermond, E., Wijkman, M.D.S. & Hendriks, J. (2012). *Literatuurscan oorzaken geweld tegen kinderen en jongeren in afhankelijkheidsrelaties*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.

De Nationaal rapporteur Rapporteert over de aard en omvang van mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen in Nederland

Wat doet de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen?

De Nationaal Rapporteur rapporteert over de aard en omvang van mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen in Nederland en heeft een onafhankelijke positie. De rapporteur monitort de effecten van het beleid dat op deze terreinen wordt gevoerd, signaleert knelpunten en doet aanbevelingen om de aanpak te verbeteren. De rapporteur heeft geen opsporingsbevoegdheden en is geen klachteninstantie.

Wie is de Nationaal rapporteur?

De Nationaal Rapporteur is Corinne Dettmeijer-Vermeulen. Zij wordt in haar werkzaamheden ondersteund door een team van onderzoekers afkomstig uit diverse disciplines.

Welke activiteiten verricht de Nationaal rapporteur?

De Nationaal Rapporteur verzamelt kwantitatieve en kwalitatieve gegevens door het doen van eigen onderzoek, intensief contact te onderhouden met het veld, het organiseren en bijwonen van conferenties en deel te nemen aan taskforces en expertgroepen. De onderzoeksresultaten en de hieruit voortvloeiende aanbevelingen publiceert de rapporteur in openbare (deel) rapportages. Deze bevatten ook beschrijvende informatie over het fenomeen, relevante wet- en regelgeving en de aanpak: preventie, opsporing en vervolging van daders en hulpverlening aan slachtoffers. De rapporteur monitort of en hoe de aanbevelingen in de praktijk vorm krijgen. Omdat mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen dikwijls grensoverschrijdende

aspecten kennen, is de rapporteur ook op internationaal niveau actief.

Postadres

Postbus 20301

2500 EH Den Haag

Telefoon: 070 370 45 14

www.nationaalrapporteur.nl

@NLRapporteur